

## 1. Deľba moci

### 1.1 Negatívne vymedzenie

**a)** Deľba moci nie je deľbou práce, pretože základným účelom deľby práce je zvýšiť efektivitu ľudskej činnosti, zatiaľ čo základným účelom deľby moci je vytvorenie garancií proti zneužitiu moci.

**b)** Deľba moci nie je ani zmiešanou formou vlády, pretože zmiešaná forma vlády nemusí slúžiť ako garancia proti zneužitiu moci. Zároveň štruktúra moderného štátu nekopíruje štruktúru spoločnosti, pretože každá zložka štátnej moci má konať v prospech všetkých, takže v princípe ani nie je čo miešať.

### 1.2 Pozitívne vymedzenie

#### 1.2.1 Opodstatnenie deľby moci

Deľba moci **zvyšuje legitimitu štátu na výstupe**, je teda opodstatnená svojím účelom, ktorým je **ochrana slobody občanov** prostredníctvom limitácie štátnej moci. Vychádza sa pritom z predpokladu, že príliš veľa moci v rukách jednej osoby či orgánu zvyšuje riziko jej zneužitia, a preto treba túto moc rozdeliť (**Montesquieu, Madison**). Proti deľbe moci vystupovali zástancovia suverenity (**Hobbes, Rousseau**).

#### 1.2.1 Významy termínu „deľba moci“

**a) Deľba moci vo vlastnom zmysle slova** je štruktúra orgánov verejnej moci, v ktorej rôzne orgány vykonávajú rôzne právomoci. Rozoznávame **vertikálnu deľbu moci**, teda deľbu moci medzi ústrednými orgánmi štátu a orgánmi jeho územnosprávnych jednotiek, a **horizontálnu deľbu moci**, v rámci ktorej sa moc rozdeľuje podľa právomoci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu. Ak sa vo všeobecnosti používa termín „deľba moci“, spravidla sa myslí práve toto **trojdelenie**.

**b) Deľba moci v užšom zmysle** je osobitný model deľby moci charakteristický predovšetkým pre prezidentské republiky. V tomto kontexte sa hovorí aj o *veľkej deľbe moci*, o *tradičnej deľbe moci*, o *systéme deľby moci* či o **prezidentskom systéme**. Uvedený model sa dáva do kontrastu s tzv. *klasickým parlamentarizmom* typickým pre parlamentné republiky alebo parlamentné monarchie.

## 2. Rozdiel medzi systémom deľby moci a klasickým parlamentarizmom

### 2.1 Prezidentský systém

Systém deľby moci je charakteristický týmito zásadami:

**Oddelenosť** – zákonodarnú, výkonnú a súdnu právomoc majú vykonávať osobitné inštitúcie (*inštitucionálny aspekt trojdelenia moci*).

**Nezlučiteľnosť** – jedna a tá istá osoba nesmie vykonávať funkcie spadajúce pod viaceré zložky moci (*personálny aspekt trojdelenia moci*).

**Samostatnosť** – jednotlivé zložky moci nie sú navzájom podriadené či nadriadené (*funkčný aspekt trojdelenia*).

**Kreačná nezávislosť vlády od parlamentu** – vláda vzniká nezávisle od vôle parlamentu, nepotrebuje jeho dôveru.

**Ústavno-politická nezodpovednosť vlády voči parlamentu** – parlament nemá právomoc ukončiť činnosť vlády vyslovením nedôvery podľa vlastnej politickej úvahy.

Týchto päť zásad vytvára **systém bŕzd a protiváh**, v rámci ktorého si jednotlivé zložky moci vzájomne konkurujú a niektoré ciele sú schopné dosiahnuť len vo vzájomnej spolupráci.

## 2.2 Klasický parlamentarizmus

Prezidentský (americký) model je postavený na racionálnych zásadách stelesnených v písanej ústave, zatiaľ čo parlamentný (britský) model je výsledkom stáročia trvajúceho historického vývoja a má čiastočne nepísanú podobu.

Historicky dôležitá bola právomoc britského parlamentu vyslovovať súhlas s novými daňami (***no taxation without representation***), ktorá postupne zmutovala do štandardnej legislatívnej právomoci.

Postavenie britskej hlavy štátu sa kodifikovalo v zásade, že kráľ nenesie žiadnu zodpovednosť (***King can do no wrong***). S touto zásadou je spojený ***inštitút kontrasignácie*** – akty hlavy štátu môžu platiť, iba ak ich podpíše príslušný člen vlády, ktorý za ne preberá zodpovednosť. Časom sa vládny kabinet od kráľa osamostatnil a začal ho viesť predseda vlády, ktorý musí požívať dôveru parlamentu.

V britskom parlamentnom systéme ***platí zásada oddelenosti*** mocí (formálne završená až vznikom Najvyššieho súdu UK v roku 2009) ***ako aj zásada samostatnosti mocí***.

***Neplatí*** však úplne ***zásada nezlučiteľnosti***, keďže členovia vládneho kabinetu môžu byť súčasne poslancami parlamentu. V dôsledku dominantného postavenia parlamentu ***neplatí kreačná nezávislosť vlády od parlamentu***, pretože vláda pre svoju činnosť potrebuje dôveru parlamentu. Rovnako ***neplatí zásada ústavnopolitickej nezodpovednosti vlády voči parlamentu***, keďže parlament môže vládne vysloviť nedôveru a takto ukončiť jej činnosť.

Parlament dokáže byť akcieschopný vďaka činnosti politických strán, ktoré integrujú rôznorodé spoločenské záujmy do jedného vládneho programu a organizujú poslanecké hlasovanie podľa línie vláda/opozícia. Takto ***stranícky systém prispieva k politickej stabilite parlamentarizmu***. Sprievodným znakom je však presúvanie mocenského centra z parlamentu do straníckych centrál a sprostredkovane aj do vládneho kabinetu.

## 3. Záver

***a) Parlamentný systém v kombinácii s pomerným volebným systémom sa zdá byť lepšou formou vlády***, a to minimálne pre posttotalitné spoločnosti. Takéto inštitucionálne nastavenie predpokladá, že vláda sa vytvorí na základe širšieho spoločenského kompromisu medzi viacerými stranami, pričom existuje šanca, že pri vládnutí budú zastúpené aj záujmy aspoň niektorých menších.

***b)*** V praxi sú však rozšírené rôzne ***zmiešané modely formy vlády***, ktoré vznikajú kombináciou oboch modelov delby moci. Ani Slovenská republika nie je čistým príkladom parlamentarizmu.

***c)*** Delba moci je vysoko komplexný pojem, pričom ***trojdelenie moci s ohľadom na zásadu oddelenosti moci nemožno brať kategoricky***. Rozoznávame aj tzv. ***orgány sui generis*** (prokuratúra, NKÚ, NBS...).

***d)*** ***Delba moci ako argument v súdnom konaní*** pred ústavným súdom ***môže viesť k celkom protichodným výsledkom***. Súd totiž vždy musí odpovedať na nasledujúcu otázku: Má prevážiť potreba nezávislosti orgánu alebo potreba spolupráce medzi orgánmi? Nie je pritom jasné, na základe akého kritéria má na túto otázku odpovedať.